

Estu-i' iera!

VIRGIL MUNTEANU

Ei sint entuziaști. Ei sint bravi. Ei sint harnici. Ei sint talentați. Ei iubesc teatrul. Ei au fost la Roma și la Budapesta. Ei au jucat acolo, pentru ei și pentru, ai lor, Lia moșto Leonid fronte al la reakcio. Adică, farsa într-un act de I. L. Caragiale, Conul Leonida față cu reacțiunea. In esperanto.

Ce este esperanto, știm. Acum aproape un veac, mai precis, în 1887, domnul L. Zimenhof, sătul să învețe limbi străine (de altfel, știa mai tot ce se vorbea prin Europa!), s-a apucat să... să ce? să nască? să formeze? nu, nu e bine. Să confecționeze, să alcătuiască, să elaboreze o limbă făcută din elemente de vocabular și de gramatică împrumutate din cele mai răspândite limbi europene. Cu speranța că efortul lui va contribui, hotărâtor, la o mai bună înțelegere între oameni. Așa s-a născut esperanto. Că e sau nu o limbă, asta e altă discuție. Că entuziasmul domnului L. Zimenhof a fost motilpitor, e foarte adevărat. Tot mai mulți oameni s-au apucat să învețe esperanto, s-au scris și cărți în esperanto, s-au tradus și opere în esperanto, s-a jucat și teatru în esperanto. In lume, există cercuri de esperantiști, cum există cercuri de filatelisți sau de columbofilii. Membrii cercurilor comunică între ei, corespondează

ză sau se intilnesc, înăuntrul sau în afara granițelor, dar oamenii nu s-au înțeles mai bine, dovadă și cele două războaie mondiale care au avut loc estimp. Asta-i situația.

Eu n-am nimic cu esperanto. Dacă e vreo speranță, să ne agățăm de ea. Eu n-am nimic cu esperantiștii, a căror activitate este unanim recunoscută ca fiind de utilitate în cele mai diverse domenii, facilitind comunicarea. Eu n-am nimic nici cu grupul de entuziaști pe care i-am văzut la lucru, repetind cu rivnă Lia moșto Leonid... eu îi spun grupului, cu vorbele lui Leonida, „Estu-i 'iera! Adică „Halal să-ți fie!” Dar, văzându-i eu pe acești bravi actori, chinându-se să stoarcă hazul, din niște vorbe pe care nu le pricepeau și care le erau, în uscăciunea lor, la fel de străine precum finlandeza veche, m-am întreat, cu sau fără dreptate, cui folosește? Ce câștigă Caragiale, ce câștigă opera lui, ce câștigă limba noastră, atât de caldă, atât de melodioasă, atât de viguroasă, de plină de sevdă, de parfum, de culoare, transpusă în esperanto? Eu nu judec și nu dau verdicte. Eu dau exemple. Zice Efi mița: Ei, bobocule, apăi cum le știi dumneata toate, mai rar cineva!” Cît o fi trudit Moș Virgulă să facă replica asta de unsprezece vorbe, ce chin,

cită sudoare! Și ce deliciu s-o ascuți, s-o rostești! Ia s-o vedem și in esperanto: „Nu, burgono mia, tiel Kiel via simpora moșto scian ciou, vi estas nekomparebla kun alia persono!” Păi, se compară, burgono mia? Sau, zice Leonida: Omul, bunioară, de par egzemplu, dintr-un nuștiu-ce ori ceva, cum e nevriscos, de curiozitate, intră la o idee; a intrat la o idee? fandacsia e gata; ei! și după aia, din fandacsie cade in ipohondrie. Pe urmă, firește, și nimica mișcă.” Mai citiți o dată replica asta. Ce perlă, ce capodoperă! S-o vedem în esperanto: „Homo, par ekzempl, pro iu afero, au pro iu motivo, au pro... kim scias pro kio? Se li estas emociema, eble pro scivolemo, au pro alia kausa, li faras en fikson ideon, tuj kaptas liu la fandaksio; nu, post ei tic, post la fandaksio, li baldam falas en hipokondrio. Poste, nature, es se nenio movigas”.

Ce spuneți?

Eu nu judec și nu dau verdicte. Eu nu fac altceva decit să pun față în față ce e mai strălucitor într-un text literar de mare valoare, în care cuvîntul e modelat cu gentu, și versiunea „esperanto”, care sună cum puteți vedea. Cui folosește?

Demandu min, kaj mi demandos vin.

Adică, întreată-mă să te-ntreb.